

УДК 81'362'112.2:161.2

ДІЄСЛІВНІ ЛЕКСЕМИ З ФАЗОВОЮ СЕМАНТИКОЮ ЗАВЕРШЕНОСТІ ДІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

О.В. Смеречинська (Львів)

У статті на основі аналізу творів художньої літератури досліджені дієслівні лексеми, що виражають семантику завершеності дії, процесу чи стану в українській та німецькій мовах. Виявлені у двох мовах дієслівні лексеми виділено у дві групи: 1) дієслова, що вказують на те, що дія чи процес повністю завершений і не передбачають, що такі дія чи процес будуть знову розпочаті; 2) дієслова, що вказують на те, що в хід дії, процесу чи стану відбулось втручання, через що вони припинились. Отримані дані свідчать про те, що семантика дієслівних лексем є дуже важливою для вираження значення кінцевої, завершальної фази дії як в українській, так і в німецькій мовах.

Ключові слова: акціональне значення, граничність дії, завершеність дії, фаза дії.

Смеречинская О.В. Глагольные лексемы с фазовой семантикой завершения действия в украинском и немецком языках. В статье на основании анализа произведений художественной литературы исследованы глагольные лексемы, которые выражают семантику завершения действия, процесса или состояния в украинском и немецком языках. Выявленные в двух языках глагольные лексемы выделены в две группы: 1) глаголы, которые указывают на то, что действие или процесс полностью завершены и не предусматривают, что они снова будут начаты; 2) глаголы, которые указывают на то, что в ход действия, процесса или состояния произошло вмешательство, вследствие чего они были приостановлены. Полученные данные свидетельствуют о том, что семантика глагольных лексем очень важна для выражения значения конечной фазы действия как в украинском, так и в немецком языках.

Ключовые слова: акциональное значение, предельность действия, завершение действия, фаза действия.

Smerechynska O.V. Verbal lexemes with the phase semantics of the end of an action in Ukrainian and German languages. The article deals with verbal lexemes expressing the semantics of the end of an action, process or state in Ukrainian and German languages on the basis of analysis of literature works. Such verbal lexemes that were found in two languages are divided into two groups: 1) verbs indicating that an action or a process are finished and not supposed to be started again; 2) verbs indicating that an action, a process or a state were interrupted. The received data shows that the semantics of verbal lexemes is very important for expressing the meaning of the final phase of an action in Ukrainian as well as in German languages.

Key words: actional meaning, boundedness of an action, end of an action, phase of an action.

Акціональна та аспектуальна семантика, за-
соба її вираження активно досліджуються лінг-
вістами ще з початку ХХ століття. Особливо ак-
туальними сьогодні є контрастивні дослідження,
що дозволяють виявляти спільні та відмінні риси
в системах різних мов. Фазова семантика завер-
шеності дії входить в якості функціонально-се-
мантичного мікрополя в функціонально-семантич-
не поле граничності дії, що в свою чергу входить
у функціонально-семантичне поле акціональності/
аспектуальності в німецькій та українській мові
відповідно.

До останніх досліджень категорії аспектуаль-
ності в українській мові слід віднести роботу

М.І. Калька [6]. Основні поняття аспектології,
зокрема акціональна семантика, описані на мате-
ріалі російської мови у роботі А.А. Залізняка та
О.Д. Шмельова [5]. Мовні засоби вираження зна-
чення фазового поля в російській та німецькій мо-
вах розглядала А.В. Аверіна [1], а обставини,
що сприяють вираженню аспектних фаз дії
в німецькій мові – О.Г. Булигіна [2]. Ґрунтовних
зіставних досліджень засобів вираження фазової
семантики на основі української та німецької мов
наразі немає.

Головна мета цієї статті полягає у визначенні
дієслівних лексем, що виражають семантику за-
вершеності дії та утворюють ядра функціонально-

семантичних мікрополів завершеності дії в українській та німецькій мовах. Об'єктом цієї статті виступають дієслівні лексеми зі семантикою завершеності дії в українській та німецькій мовах. Предмет статті – семантика граничності дії, в яку входить і семантика завершеності дії. Результати дослідження ґрунтуються на емпіричному матеріалі, отриманому завдяки аналізу творів художньої літератури, а саме романів Б. Шлінка «Der Vorleser», Ф. Кафки «Amerika», Л. Дереша «Поклоніння ящірці» та їхніх перекладів українською та німецькою мовами відповідно.

Завершеність дії, як вже було зазначено, відноситься до фазових значень і позначає останню, третю фазу певної дії. Мовознавці тут говорять про егресивний, рідше використовують терміни фінітивний або термінативний різновид дієслівної дії [11, с. 78; 12; 7, с. 565; 9, с. 415; 4, с. 237–238; 5, с. 95]. При цьому, на відміну від таких дослідників як У. Енгель, Г. Бусманн [8, с. 552; 7, с. 565], ми не ототожнюємо завершеність та результативність дії, а розглядаємо їх як два різні, хоч і близькі за значенням функціонально-семантичні мікрополя, які інколи перетинаються. Відмінність полягає у тому, що результативність вказує на результат певної дії чи процесу, а завершеність – лише на кінець, завершення дії чи процесу безвідносно до результату [2, с. 15]. Таким чином, категорія завершеності дії включає в себе такі семи: граничність дії; обмеженість дії справа на часовій лінії (кінець певної дії, процесу чи стану); безвідносність щодо результату; одноразовість дії (багаторазовість дії тут не розглядається, оскільки вона нейтралізує значення граничності дії). Функціонально-семантичні мікрополя завершеності дії в українській та німецькій мові включають в себе різні рівневі засоби вираження: семантика дієслівних лексем, морфологічні засоби, сталі дієслівно-іменникові словосполучення, синтаксичні конструкції та контекстуальні засоби.

Ядра функціонально-семантичних мікрополів завершеності дії в українській та німецькій мовах утворюють дієслівні лексеми, що власне позначають кінець, завершення певної дії, процесу чи стану. У процесі аналізу творів художньої літератури в українській та німецькій мовах було виявлено велику кількість дієслівних лексем, що позначають

кінцеву фазу дії в ширшому значенні. Всього в українській мові виявлено 19 дієслівних лексем, що вказують на завершення певної дії, процесу чи стану, а в німецькій – 13. Серед таких лексем в двох названих мовах можна виокремити 2 підгрупи:

1) дієслова, що вказують на те, що дія чи процес доведені до кінця, до логічного завершення і які переважно (без спеціального контексту) не передбачають, що такі дія чи процес будуть ще раз розпочаті. В українській мові завдяки проведеному аналізу виявлено 9 лексем, що виражають завершення певної дії чи процесу, серед яких в першу чергу варто назвати зворотні агентивні дієслова *завершитися, закінчитися, скінчитися* та каузативні *завершити, закінчити*. В німецькій мові на остаточне завершення дії можуть вказувати насамперед агентивне дієслово *enden* та каузативні дієслова *abschließen, beenden*. Перелічені дієслова використовуються в реченнях з іменниками, які позначають: щось, що передбачає велику кількість; явище, процес чи стан, що передбачають певну тривалість у часі; певну одиницю часу. При цьому такі іменники можуть виступати в реченнях у двох мовах в якості підмета чи прямого додатка, рідше – непрямого чи прийменникового додатка. Так, у прикладі (1) використане каузативне дієслово *beenden*, що вказує на завершення тривалої дії, позначеної прямим додатком *den Zug der Gefangenen nach Westen*. *Beenden* виражає тут семантику граничності і вказує на доконаність дії, оскільки з контексту відомо, що в реченні йдеться про одноразову дію. В українському перекладі для передачі фазового значення завершення дії використано вираз з дієсловом доконаного виду (ДВ) *покласти край*, що вказує на кінець тривалої дії, що виступає в реченні в якості непрямого додатка. У реченні (2) агентивне дієслово *скінчитися* вказує в українській мові на завершення ряду подій, позначених в реченні займенником *все*. В німецькій мові таку ж функцію виконує агентивне дієслово *enden*, при цьому тут значення граничності, доконаності зберігається завдяки тому, що йдеться про одноразову майбутню дію:

(1) “*Die meisten Wachmannschaften und Aufseherinnen hatten die Bomben nicht überlebt, die eines Nachts den Zug der Gefangenen nach Westen beendeten.*” (Schlink, 102) – “Більшість

охоронців і наглядчочок загинули під бомбами, що однієї ночі поклали край перегону в'язнів на захід.” (Шлінк, 101)

- (2) “Вірши, Михайле, я знаю, як то все почалось. І здогадуюсь, чим то все скінчиться.” (Дереш, 108) – “*Glaub mir, Mychajlo, ich weiß, wie das alles angefangen hat. Und kann mir vorstellen, womit es enden wird.*” (Deresch, 111)

Як в українській, так і в німецькій мові є дієслова, що вказують на завершення, кінцеву фазу лише в поєднанні з конкретними групами іменників. На кінець, завершення певного періоду часу чи певних почуттів в українській мові можуть вказувати зокрема дієслова *пройти*, *минути* і *минутися* [3], а в німецькій мові – *vergehen* [10], рідше – *sich lösen*, коли йдеться про відчуття чи почуття, як це видно у реченнях (3) та (4), де зазначені дієслова позначають в першому випадку завершення визначеного закритого періоду часу тривалістю у 4 дні, а в другому – закінчення стану оціпеніння:

- (3) “Проїшли чотири дні, достатньо гарячі, щоби зрозуміти: тиждень завершиться небувалою грозою.” (Дереш, 135) – “*Es vergingen vier Tage, heiß genug, um sicher zu sein: Die Woche würde mit einem nie dagewesenen Gewitter enden.*” (Deresch, 140)
- (4) “По чверті години оціпеніння минулось, і почалася класична таборова робота.” (Дереш, 72) – “*Nach einer Viertelstunde löste sich die Erstarrung. Und die klassische Lagerarbeit begann.*” (Deresch, 76)

На припинення певного явища природи або вгамування почуттів чи відчуттів в українській мові вказує дієслово *вщухати* [3]. Схоже значення в німецькій мові може виражати дієслово *sich legen* [10], як це видно у прикладі (5), де ці дієслова вказують на кінцеву фазу сміху:

- (5) “*Jedenfalls hatte es die Wirkung, dass das Lachen unnatürlich bald sich legte.*” (Kafka, 265) – “*Хай там як, але наслідок був такий, що сміх не природно швидко вщух.*” (Кафка, 217)

2) дієслова, що вказують на те, що в перебіг дії чи процесу відбулося втручання, внаслідок чого така дія чи процес перестали відбуватися. Такі дієслова не містять у своєму значенні вказівки на те, чи дія доведена до кінця. Найчастіше таке значення в українській мові в проаналізованих творах

виражали дієслова *припинити* та *перестати*, що вказують на переривання, припинення будь-якої дії, процесу або також стану [3]. В німецькій мові для позначення припинення дії в ширшому значенні найчастіше використовувалися дієслова *aufhören* (*mit+Dat.*) і *aufgeben*. Так, у прикладах (6) та (7) в німецьких реченнях використане дієслово *aufhören*, що в першому випадку вказує на припинення процесу мовлення, вираженого в реченні в якості прийменникового додатка, а в другому – ітеративної фізичної дії, що згадується раніше в тексті. В українській мові для вираження семантики завершення у реченні (7) використане дієслово *перестати*, а у (6) – синтаксична конструкція з фазовим дієсловом *припинити*. У прикладі (8) дієслово *aufgeben* вказує на завершення тривалої дії, що виступає завдяки конверсії в якості прямого додатка в реченні (*das Dienen*). В українському перекладі також збережене значення завершеності дії, яке передається за допомогою синтаксичної конструкції з фазовим дієсловом *полюшити*:

- (6) “*Der Kandidat hatte natürlich mit dem Reden aufgehört und benutzte die Pause, um sich neu zu kräftigen.*” (Kafka, 265) – “*Кандидат, зрозуміло, припинив промовляти і використовував цю паузу, щоби набратися сил.*” (Кафка, 221)
- (7) “*Ловив себе на тому, що несвідомо чіхраю руки, зовнішню сторону передпліччя. (...) Змусив себе перестати.*” (Дереш, 142) – “*Ich ertappte mich dabei, dass ich mir, ohne es zu bemerken, die Oberarme zerkratze. (...) Ich zwang mich, aufzuhören.*” (Deresch, 146)
- (8) “*Du glaubst also wirklich, Roßmann, dass ich mich wieder erholen werde, wenn ich das Dienen hier aufgebe?”* (Kafka, 257) – “*Тобто Ти й справді вірши, що я виживу, коли полюшу служити тут?”* (Кафка, 211)

На припинення певної дії в українській мові можуть також вказувати такі дієслова як *покинути*, *облишити*, *зупинити* і *зупинитися* [3]. В німецькій мові таке фазове значення крім названих раніше дієслів можуть виражати дієслова *ablassen* (*von + Dat.*), *einstellen*, *aussetzen*, *abbrechen* [10]. У реченні (9) на кінець тривалої дії, позначеної іменником *das Suchen*, вказує граничне дієслово *ablassen*, а в українському пере-

кладі значення припинення дії виражає дієслово ДВ *покинути*. У цьому прикладі завдяки взаємодії названих дієслів із ширшим контекстом зрозуміло, що дія не була доведена до успішного завершення. У прикладі (10) дієслова *зупинитись* та *aussetzen* також виражають фазову семантику завершеності дії – хоч вони використані в реченні з іменником, денотатом якого виступає людський орган, проте в даному реченні йдеться про припинення роботи цього органу, серцебиття, в якому, як і в будь-якому процесі чи дії, можна виокремити початкову, серединну та кінцеву фази:

- (9) “*Und als Kellner von dem aussichtslosen Suchen abließ, sagte er noch (...)*” (Кafka, 140) – “А коли кельнер покинув безнадійні пошуки, додав (...)” (Кafka, 115)
- (10) “В одну кам’яніючу мить їхнє дружнє хрипіння замовкло, і серце моє зупинилось.” (Дереш, 42) – “*Einen schrecklichen Augenblick lang verstummte ihr Schnarchen, und mein Herz setzte aus.*” (Deresch, 48)

До цієї підгрупи належать також дієслова, що позначають не просто припинення певної дії чи процесу, а втручання в їх перебіг, внаслідок чого відповідна дія чи процес не були доведені до цілковитого завершення. Якщо в українській мові було виявлено 4 дієслівні лексеми з каузативною семантикою, що мають таке значення (*перебити, перервати, обірвати, урвати*), то в німецькій – тільки одне (*unterbrechen*). Зокрема у прикладі (11) на переривання, не доведення до завершення розмови в німецькій мові вказує дієслово *unterbrechen*, яке завдяки своєму інваріантному значенню та контексту одноразовості виражає граничність, доконаність дії, в українському перекладі таке значення передає дієслово ДВ *перервати*:

- (11) “*Eine Fahrt unterbrach das Gespräch (...)*” (Kafka, 174) – “Розмову перервав один віїзд ліфтом (...)” (Кafka, 144)

Статистичні дані щодо вживання дієслівних лексем зі значенням завершеності дії, отримані в процесі проведеного аналізу, подані нижче у табл. 1 і 2.

Таблиця 1

Дієслова, що позначають завершення дії в українській мові

Дієслова, що позначають:		Кількість прикладів	%
1) дію, доведену до кінця	<i>завершитися</i>	1	3
	<i>закінчитися</i>	1	3
	<i>скінчитися</i>	1	3
	<i>завершити</i>	2	7
	<i>закінчити</i>	1	3
	<i>пройти</i>	2	7
	<i>минутися</i>	1	3
	<i>минути</i>	1	3
	<i>вщухнути</i>	1	3
2) втручання у перебіг дії чи процесу	<i>припинити</i>	4	13
	<i>перестати</i>	4	13
	<i>покинути</i>	1	3
	<i>облишити</i>	1	3
	<i>зупинити</i>	2	7
	<i>зупинитися</i>	2	7
	<i>перебити</i>	3	10
	<i>перервати</i>	1	3
	<i>обірвати</i>	1	3
<i>урвати</i>	1	3	
Всього:		31	100 %

Дієслова, що позначають завершення дії в німецькій мові

Дієслова, що позначають:		Кількість прикладів	%
1) дію, доведену до кінця	<i>enden</i>	4	≈12
	<i>abschließen</i>	3	≈9
	<i>beenden</i>	2	≈6
	<i>vergehen</i>	1	≈3
	<i>sich lösen</i>	1	≈3
	<i>sich legen</i>	1	≈3
2) втручання у перебіг дії чи процесу	<i>aufhören</i>	7	≈21
	<i>aufgeben</i>	4	≈12
	<i>ablassen</i>	3	≈9
	<i>einstellen</i>	1	≈3
	<i>aussetzen</i>	1	≈3
	<i>abbrechen</i>	1	3
	<i>unterbrechen</i>	6	≈18
	Всього:	35	≈100 %

Статистичні дані, наведені у таблицях, показують, що хоча в українській мові було загалом виявлено більше дієслівних лексем, що вказують на завершення дії чи процесу (в українській мові таких дієслів виявлено 19, у німецькій – 13), проте в проаналізованих текстах німецькою мовою дієслова, що вказують на кінцеву фазу дії чи процесу, використовувались частіше (35 прикладів), ніж у творах українською мовою (30 прикладів). При цьому у двох мовах в проаналізованих творах більше прикладів виявлено із дієслівними лексемами, що вказують на втручання в певний процес чи дію, яке спричиняє їх припинення, ніж просто на доведення дії чи процесу до завершення: в українській мові дієслова, що вказують на припинення, переривання дії чи процесу, зустрічаються у 65 % всіх виявлених прикладів, у німецькій мові – у 66 % від всіх прикладів. Якщо в українській мові складно виокремити найбільш вживані дієслова, що позначають цілковите завершення дії чи процесу, то в німецькій таке значення в першу чергу виражають дієслова *enden*, *abschließen* та *beenden*. Значення припинення дії чи процесу, спричинене переважно втручанням у їх перебіг, в українській мові найчастіше передають дієслова *припинити*, *перестати*, *зупинити* і *зупинитися*. В німецькій мові значення припинення дії без вказівки на її доведення до кінця позначають найчастіше дієслова

aufhören, *aufgeben*, *ablassen* і *unterbrechen*. Загалом отримані дані свідчать про те, що семантика дієслівних лексем є дуже важливою для вираження значення кінцевої, завершальної фази дії як в українській, так і в німецькій мовах. Вважаємо, що контрастивне дослідження засобів вираження акціональної та аспектуальної семантики в українській та німецькій мовах є перспективним та потребує більш детального розгляду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверина А.В. Категориальные значения фазового поля и языковые средства его выражения : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / А.В. Аверина. – Москва, 2004. – 18 с.
2. Бульгина Е.Г. Обстоятельства как детерминаторы выражения аспектных фаз действия: начало, середина, конец (на материале немецкого языка) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Бульгина Елена Геннадьевна. – Северодвинск, 2006. – 155 с.
3. Великий тлумачний словник СУМ / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.
4. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська. – К. : Університетське вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
5. Зализняк А.А. Лекции по русской аспектологии / А.А. Зализняк, А.Д. Шмелев. – München : Otto Sagner Verlag,

1997. – 151 с. 6. Калько М.І. Категорія аспектуальності в сучасній українській літературній мові : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.01 / Калько Микола Іванович. – Черкаси, 2009. – 485 с. 7. Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft / H. Bußmann. – Stuttgart : Kröner, 2002. – 783 S. 8. Deutsch-polnische kontrastive Grammatik in 2 Bde. / U. Engel, D. Rytel-Kuc, L. Circo u.a. – Bd. 1. – Heidelberg : Julius Groos Verlag, 1999. – 698 S. 9. DUDEN Die Grammatik / P. Eisenberg, J. Peters, P. Gallmann u.a. – 8., völlig neu bearb. und erw. Aufl. – Mannheim, Zürich : Dudenverlag, 2009. – 1343 S. 10. DUDEN Deutsches Universalwörterbuch. – 3., völlig neu bearb. und erw. Aufl. auf der Grundlage der neuen amtlichen Rechtschreibregeln. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2002. – 1816 S. 11. Helbig H. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / H. Helbig, J. Buscha. – Berlin, München, Wien, Zürich, New York : Langenscheidt, 1999. – 654 S. 12. Hentschel E. Handbuch der deutschen Grammatik / E. Hentschel, H. Weydt. – Berlin: de Gruyter Verlag, 1994. – 452 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

13. Дереш Л. Поклоніння ящірці: Як нищити ангелів / Л. Дереш. – Харків : Фоліо, 2009. – 189 с. 14. Кафка Ф. Зниклий безвісти [Америка] / Ф. Кафка. – К. : Критика, 2009. – 279 с. 15. Шлінк Б. Читець / Б. Шлінк. – К. : Основи, 2005. – 197 с. 16. Deresch L. Die Anbetung der Eidechse oder Wie man Engel vernichtet / L. Deresch. – Berlin : Suhrkamp, 2006. – 201 S. 17. Kafka F. Amerika / F. Kafka. – Харків : Ранок-НТ, 2002. – 336 с. 18. Schlink B. Der Vorleser / B. Schlink. – Zürich : Diogenes, 1997. – 207 S.

REFERENCES

Averina, A.A. (2004). *Kategorial'nye znachenija fazovogo polja i jazykovye sredstva ego vyrazhenija : avtoref. dis. i kand. filol. nauk [Categorical meaning of phasal field and language means of its expression. Dr. philol. sci. diss. synopsis]*. Moskva (in Russian)

Bulygina, Je.G. (2006). *Obstojaatel'stva kak determinatory vyrazhenija aspektnyh faz dejstvija: nachalo, seredina, konec (na materiale nemeckogo jazyka) : diss. kand. fylol. nauk [Conjunctions as determinants of expression*

of aspect phases of an action: beginning, middle, end (on the basis of German language). Dr. philol. sci. diss.]. Severodvinsk (in Russian)

Busel, V.T. (ed.) (2009). *Velykyj tлумachnyj slovnyk SUM [The big definition dictionary of the contemporary Ukrainian language]*. Kyiv; Irpin: Perun Publ.

Bußmann, H. (2002). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Kröner

Deresch, L. (2006). *Die Anbetung der Eidechse oder Wie man Engel vernichtet*. Berlin: Suhrkamp

Deresh, L. (2009). *Pokloninnya yashchirtsi: Yak nyschchyty anheliv [Adoration of lizard: How to kill angels]*. Charkiv: Folio

DUDEN Deutsches Universalwörterbuch (3., Aufl.). (2002). Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag

Engel, U. (1999). *Deutsch-polnische kontrastive Grammatik*. Heidelberg: Julius Groos Verlag

Helbig, H., und Buscha, J. (1999). *Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin, München, Wien, Zürich, New York: Langenscheidt

Hentschel E., und Weydt, H. (1994). *Handbuch der deutschen Grammatik*. Berlin: de Gruyter Verlag

Kafka, F. (2002). *Amerika*. Harkiv: Ranok-NT

Kafka, F. (2009). *Znyklyj bezvisty [Ameryka] [The man who disappeared [Amerika]]*. Kyiv: Krytyka

Kalko, M.I. (2009). *Katehoriya aspektual'nosti v suchasnyj ukrajins'kyj literaturnij movi : dys. doktora filol. nauk [Category of aspectuality in the contemporary Ukrainian literature language. Dr. philol. sci. Diss.]*. Cherkasy. 485 p. (in Ukrainian)

Kunkel-Razum, K., und Münzberg, F. (Red.) (2009). *DUDEN Die Grammatik (8. Aufl.)*. Mannheim, Zürich: Dudenverlag

Schlink, B. (1997). *Der Vorleser*. Zürich: Diogenes

Shlink, B. (2005). *Chytets [The reader]*. Kyiv: Osnovy

Vykhovanets, I.R., and Horodenska, K.H. (2004). *Teoretychna morfolohija ukrajinskoji movy [Theoretical morphology of Ukrainian language]*. Kyiv: Pulsary Publ.

Zaliznjak, A.A., and Shmelev, O.D. (1997). *Lektsyy po russkoy aspektolohyy [Lectures in Russian aspectology]*. München: Otto Sagner Verlag